

การเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียม ด้วยแนวคิดทุนทางสังคม:
กรณีศึกษา บทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ
Empowering Volunteer Network Through Social Capital:
Case Study on the Role of the Officials from the National Civil Affairs Department

ฐิตินันท์ ตันยววรรณ¹ และ ดร.จิรพรรณ นฤภัทร²
Thitinan Tanyuwattana³ and Jiraphan Naruepatr, Ph.D.⁴

Abstract

This paper describes the role of the officials from the National Civil Affairs Department in empowering the volunteer networks through social capital. The objective of the said volunteer network is to perform tasks that would benefit the society in order to meet with His Majesty the King's doctrine. Most importantly, it will encourage the community to perform volunteer works for the benefits of the nation.

The official from the National Civil Affairs Department has played an important role in supporting the empowerment of the volunteer network which benefits the society as a whole. The most important factor is to establish close and cordial relations among military personnel civil servants and the general public with a view to promoting civic engagement and enhancing social equity through the volunteer networks.

Keywords: Empowerment, Network, Volunteer, Equity, Social Capital

บทคัดย่อ

บทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือในการเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียมด้วยทุนทางสังคม มีเป้าหมายร่วมกันระหว่างข้าราชการทหาร องค์กรภาคพลเรือน และประชาชน คือ การทำประโยชน์และความดีงามต่อสังคมเพื่อสนองพระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และที่สำคัญ คือ การเป็นจุดเริ่มต้นให้คนในชาติเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสาเพื่อร่วมกันทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ และหันมาสนใจที่จะทำเพื่อคนอื่นและเพื่อสังคมโดยมุ่งเน้นผลสำเร็จในมิติด้านจิตใจของประชาชน คือ ผู้ที่มาเป็นจิตอาสา นั้นจะได้รับความสุข รวมถึงเกิดแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา และได้เรียนรู้ในการเป็นทั้ง “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” โดยข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ ในฐานะของผู้ที่ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาพรวม เป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้สนับสนุนการปฏิบัติ มีบทบาทในการเป็นแม่ข่ายในการทำงานรวมถึงบทบาทของการเป็นผู้เสริมพลังอำนาจของเครือข่ายงานจิตอาสา ซึ่งในบทบาทดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติงานที่เป็นทั้งประโยชน์ส่วนบุคคล และประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม และสิ่งสำคัญนั้นเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นระหว่างข้าราชการทหาร องค์กรภาคพลเรือน และประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือผ่านการทำงานจิตอาสาด้วยทุนทางสังคม สร้างให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและยังสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมภายใต้บทบาทของการเป็นจิตอาสาอีกด้วย

คำสำคัญ: เสริมสร้างพลัง, เครือข่าย, จิตอาสา, เท่าเทียม, ทุนทางสังคม

¹ นักศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ Master's student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

⁴ Lecturer, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

E-mail: ath12931@gmail.com, naruepatr.j@gmail.com

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์โลกให้ความสนใจในเรื่องของการเป็นจิตอาสา และมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังให้พลเมืองมีจิตสาธารณะมากขึ้น จากการนำเสนอข้อมูลของสื่อต่างๆ ว่าเมื่อเกิดสถานการณ์เฉพาะหน้าหรือสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือและร่วมมือร่วมใจ ก็จะเกิดการรวมกลุ่มกันของจิตอาสาเสมอ คำว่า “จิตอาสา” (Volunteer) กับ “จิตสาธารณะ” (Public Mind) เป็นคำที่อธิบายและให้ความหมายคล้ายคลึงกัน ไปในทางเดียวกันแต่คำว่า “จิตอาสา” เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่มีจิตสาธารณะ และคำว่า “จิตสาธารณะ” ใช้อธิบายความรู้สึก หรือการกระทำของผู้ที่เป็นจิตอาสา ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ให้ความหมาย “จิตสาธารณะ” ว่าเป็นการกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรักความห่วงใยความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้งและการให้ช่วยเหลือและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมโดยส่วนรวมมีความสุข สำหรับประเทศไทย การเป็นจิตอาสาหรือการมีจิตสาธารณะเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต เป็นพื้นฐานของการปลูกฝังให้คนในชาติมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเกื้อหนุนกันมาอย่างช้านาน อีกทั้งเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมการต่างตอบแทน คือ การได้เรียนรู้ที่จะเป็นทั้ง “ผู้ให้และผู้รับ” ดังกรณีตัวอย่าง ของ “ก๊วยยั้ง แซ่ล้อ”⁵ หญิงสาว อดีตผู้ป่วยจิตเวชขั้นรุนแรง โดยก่อนหน้านี้นี้เคยมีอาการทางจิต หวาดระแวง เห็นภาพหลอน ทำให้ต้องแยกจากครอบครัว แต่เมื่ออาการดีขึ้น ก็ได้ผันตัวเองมาคอยดูแลและให้คำแนะนำผู้ป่วยที่เดินทางมาติดต่อโรงพยาบาล และจัดเตรียมอุปกรณ์สำนักงานต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ในฐานะจิตอาสา และสุดท้ายการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์นี้เองกลับกลายเป็น “ยาขนานเอก” ที่ช่วยบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิตให้ดีขึ้นราวกับปาฏิหาริย์ จนได้รับการยอมรับจากผู้อื่นและกลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมได้อีกครั้ง จะเห็นได้ว่า การเป็น “ผู้ให้” ของเธอนั้น นำมาซึ่งการ “ได้รับ” ผลตอบแทนที่มีคุณค่า โดยที่ตัวของเธอก็ไม่ได้คาดหวังมาก่อน เป็นสิ่งหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ต้องรู้จักการเสียสละ และแบ่งปัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่เพียงเฉพาะช่วยให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองเพียงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการดูแลรักษาชีวิตอื่นๆ บนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ธรรมชาติ รวมถึงการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ เป็นการเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ต่างฝ่ายได้เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เช่นเดียวกับการเป็นจิตอาสาที่การทำเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม ส่งผลให้ผู้เป็นจิตอาสาได้รับคุณค่าทางจิตใจ รู้สึกมีความสุขที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น และยังรับรู้ถึงการมีคุณค่าในตนเองมากขึ้นอีกด้วย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นจิตอาสาและทรงมีพระบรมราโชบายให้จัดตั้งจิตอาสาขึ้นในองค์กรภาครัฐ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนางานจิตอาสาในประเทศไทยให้มีความเป็นระบบอย่างชัดเจนแบบเป็นรูปธรรม สร้างให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการทำประโยชน์เพื่อสังคมรวมถึง พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ยังได้ต่อยอดความมีจิตสาธารณะไปสู่เด็กและเยาวชนไทย โดยการมอบคำขวัญวันเด็ก พ.ศ.2562 มีใจความว่า “เด็ก เยาวชน จิตอาสา ร่วมพัฒนาชาติ” เชื่อว่าด้วยพระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และความมุ่งมั่นของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จะยิ่งเสริมสร้างให้งานจิตอาสาในสังคมไทยงอกงามและเติบโตขึ้นอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ในสังคมจะสามารถเข้าถึงและแสดงร่วมมือร่วมใจในการเป็นจิตอาสาได้มากยิ่งขึ้น

ความเป็นมาของจิตอาสาในสังคมไทย พัฒนาจากกิจกรรมค่ายอาสาในกลุ่มนักศึกษา รวมถึงการเกิดขึ้นขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) ที่ทำให้จิตอาสาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายมากขึ้น แต่ในประเทศไทยจิตอาสาเริ่มมีจุดเริ่มต้นอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ.2547 หลังเหตุการณ์ภัยพิบัติครั้งใหญ่ หรือ “สึนามิ” ใน 6 จังหวัดทางภาคใต้ของไทย ซึ่งมี

⁵ ก๊วยยั้ง เมื่องานจิตอาสาคือยารักษาโรคร้าย

พื้นที่ที่อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลอันดามัน ที่คร่าทั้งชีวิตผู้คน และทรัพย์สินไปเป็นจำนวนมาก ในครั้งนั้นภาพที่เคยลบเลือนหายไปได้กลับมาอีกครั้ง เมื่อเกิดการรวมตัวของกลุ่มคนที่ตั้งใจไปเป็นจิตอาสาในพื้นที่ประสบภัยทั้ง 6 จังหวัดทางภาคใต้ของไทย รวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรหลายๆ ภาคส่วน จนเกิดเป็นการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายด้านจิตอาสาขึ้น หลังจากนั้นการรวมกลุ่มเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมในบทบาทของจิตอาสา ก็กลับมาให้เห็นบ่อยครั้ง โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์การสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของประชาชนชาวไทย เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2559 ซึ่งเป็นวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทางสำนักพระราชวังได้เปิดให้ผู้สนใจสามารถสมัครเป็นจิตอาสาในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดี โดยแบ่งงานจิตอาสาออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ งานดอกไม้จันทน์, งานประชาสัมพันธ์, งานโยธา, งานขนส่งเพื่อความปลอดภัยของประชาชน, งานบริการประชาชน, งานแพทย์, งานรักษาความปลอดภัย และงานจราจร โดยจิตอาสาทุกคนสามารถเลือกประเภทของงานได้ตามความสามารถและความสมัครใจ ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นพระบรมมหาราชวังและท้องสนามหลวงเนืองแน่นไปด้วยพสกนิกรชาวไทยที่หลั่งไหลเข้ามากราบพระบรมศพ และมีประชาชนมาร่วมลงทะเบียนเป็นจิตอาสาในครั้งนั้น กว่า 4 ล้านคนเลยทีเดียว โดยประชาชนที่เข้ามาเป็นจิตอาสาต่างก็คิดว่าตนได้มีส่วนร่วมในการทำความดี รู้สึกทราบซึ้ง ดีใจและภูมิใจที่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานจิตอาสาเพื่อถวายแด่ในหลวงรัชกาลที่ 9 เพราะสังคมไทยอยู่ภายใต้การปกครองของสถาบันพระมหากษัตริย์มาอย่างช้านาน การได้ทำความดีเพื่อสังคม และยังได้ทำเพื่อพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รัก เปรียบเสมือนเป็นศูนย์รวมหัวใจคนไทยทุกคน เป็นอีกมิติหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในจิตใจของประชาชนชาวไทย จะเห็นได้ว่าความสำคัญในงานจิตอาสา เป้าหมายไม่ใช่เพื่อความสำเร็จ ฌ ปลายทาง แต่ระหว่างทางของการดำเนินงานที่ยากลำบาก ได้เห็นการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชาติ ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ และกระตุ้นจิตสำนึกในการทำเพื่อสังคมให้เกิดขึ้นมาอีกครั้ง และเชื่อว่าแม้ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ยุค 4.0 แล้วนั้น แต่จิตสำนึกแห่งความดี และความต้องการทำเพื่อสังคมยังคงมีให้เห็นอยู่เสมอไม่หายไปเลย เพียงแต่ที่ผ่านมางานจิตอาสายังไม่มีระบบการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม การรวมกลุ่มในการทำประโยชน์เพื่อสังคมจึงยังไม่เห็นผลเท่าที่ควร การวางระบบงานจิตอาสาที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมนั้น จะส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รวมถึงการเริ่มต้นจากองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้สามารถเข้าถึงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การช่วยเหลือ พร้อมทั้งสะดวกต่อการเชิญชวนประชาชนให้ร่วมมือในการพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัย และมีความเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนอีกด้วย ปัจจุบันมีโครงการต่างๆ มากมาย ทั้งที่ก่อตั้งขึ้นโดยองค์กรภาครัฐและเอกชน รวมถึงการก่อตัวของจิตอาสาภาคประชาชน ทั้งนิสิต นักศึกษา รวมถึงประชาชนทั่วไปที่มีความเต็มใจ และสมัครใจที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น มารวมตัวกันเพื่อทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง อีกทั้งยังก่อให้เกิดแรงจูงใจและผลักดันให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงคุณค่าในสิ่งที่ทำ และภาคภูมิใจในตนเอง รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้คนหันมาสนใจการเป็นจิตอาสามากขึ้น และแผ่ขยายการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นการส่งต่อความดีให้ผู้อื่นต่อไป แบบไม่สิ้นสุด

ประสบการณ์จิตอาสาในสังคมตะวันตกและตะวันออก

ในประเทศแถบทวีปยุโรปและอเมริกางานจิตอาสาพัฒนาขึ้นด้วยพื้นฐานทางศาสนาคริสต์ ที่สอนให้มนุษย์รักพระเจ้า และรักมนุษย์ด้วยกัน การให้และการมีจิตอาสาจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตที่มีความรักความเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มนุษย์ต้องมีศรัทธาและหมั่นสร้างคุณงามความดี เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดในการกลับคืนสู่ความสัมพันธไมตรีและมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้า ดังนั้น การสร้างคุณงามความดีของชาวคริสต์ เพื่อปฏิบัติตามคำสอนเรื่องการรักเพื่อนมนุษย์ จึงเป็นไปในรูปแบบของการสร้างสาธารณประโยชน์ที่ก่อให้เกิดความสุขแก่สังคมและส่วนรวม นอกจากนั้นองค์กรประกอบอื่นๆ ในสังคมยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานจิตอาสาในสังคมตะวันตกมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจุดเริ่มต้นของ “จิตอาสา” ในทวีปยุโรปถูกใช้ครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 มาจากคำว่า “อาสาสมัคร” (Volunteer) โดยใช้เรียกผู้ที่สมัครเป็นทหารโดยไม่ได้ถูกบังคับ แต่มาจากความสมัครใจที่จะเป็น ความหมายนี้ยังรวมไปถึงการสมัครใจทำงานใดๆ โดยไม่รับค่าตอบแทนอีกด้วย และ

หลังจากนั้นงานอาสาสมัครก็มีบทบาทในสังคมยุโรปเรื่อยมาและพัฒนากลายเป็นงานจิตอาสาในที่สุด โดยสถาบันแห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษ⁶ มีการสนับสนุนให้เด็ก ๆ ทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดโครงการให้เด็กในสถาบันแห่งนั้นช่วยสอนหนังสือให้กับเด็ก ๆ ผู้อพยพชาวซีเรีย โดยทำมาแล้วต่อเนื่องเป็นเวลาหลายเดือน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจและความตระหนักให้เด็ก ๆ รู้สึกว่างานที่พวกเขาทำกำลังจะทำนั้นเป็นงานที่สำคัญ การทำงานกับเด็กผู้ลี้ภัยชาวซีเรียพวกเขาจะได้เรียนรู้เรื่องการทำงานสนับสนุน การให้กำลังใจ และฝึกให้มีความระมัดระวังต่อความละเอียดอ่อนต่างๆ เช่นเรื่องราวภูมิหลังของเด็กๆ ที่ต้องลี้ภัยสงคราม โดยมีกฎที่อาสาสมัครต้องไม่ถามเรื่องส่วนตัวของเด็กๆ ผู้ลี้ภัย เว้นเสียแต่ว่าเด็ก ๆ อยากจะเล่ามันออกมาเอง นอกจากนี้ยังมีโครงการที่พัฒนาให้เด็ก ๆ มีความเข้าใจเรื่องรูปแบบการทำงานแบบเครือข่าย โดยมีการจัดโครงการที่เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคธุรกิจในการทำโครงการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจนในยุโรปตะวันออก ซึ่งแนวคิดของโครงการนี้คือการทำโครงการให้เด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับภาคธุรกิจและเรียนรู้แนวคิดในการตอบแทนผู้สังคม ซึ่งโครงการนี้ได้เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้คิดและลงมือออกแบบกิจกรรมที่ใช้ในการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ ด้วย⁷

ในทวีปเอเชีย ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญในเรื่องของจิตอาสามากที่สุด โดยได้มีการก่อตั้งองค์กร IAVE ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายระดับโลกด้านอาสาสมัครขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 เน้นการทำงานกับกลุ่มเยาวชนเป็นหลัก นอกจากนั้นยังมีศูนย์อาสาสมัครในองค์กรระดับท้องถิ่นเกือบทุกภูมิภาคทั่วประเทศ และศูนย์อาสาสมัครระดับชาติซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงต่างๆ รวมถึงกลุ่มอาสาสมัครอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศอีกมากมาย และเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น ประเด็นที่จิตอาสาภายในประเทศให้ความสนใจ และมีการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาและให้การช่วยเหลือ จึงเป็นเรื่องของสุขภาพและสวัสดิการสังคมเป็นส่วนใหญ่ เพื่อตอบโจทย์สถานการณ์ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะถูกมองว่าเป็นประเทศที่มีความพัฒนาในด้านงานอาสาสมัคร รวมถึงการรวมกลุ่มของจิตอาสาที่มีความเข้มแข็งให้เห็นอย่างเด่นชัด แต่พวกเขากลับมองว่าคนในประเทศนั้นยังไม่ให้ความสำคัญกับงานจิตอาสาเท่าที่ควร เพราะคนรุ่นใหม่ยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก ส่งผลต่อความคิดริเริ่มที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ในงานจิตอาสาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศและของโลกควบคู่ไปกับการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐด้วย อีกหนึ่งประเทศที่จะนำมาเป็นตัวอย่างในเรื่องของจิตอาสา คือ ประเทศไต้หวัน ที่มีมูลนิธิเมตตาสงเคราะห์ หรือ “มูลนิธิฉือจี้” เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีศักยภาพและสามารถที่จะแบ่งปันความช่วยเหลือต่อกันได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มูลนิธิถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อการรับบริจาคและนำเงินนั้นไปใช้เพื่อการสงเคราะห์และช่วยเหลือผู้คน เน้นการทำงานที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับบนพื้นฐานความเท่าเทียม และถือว่าผู้รับการสงเคราะห์นั้นเป็นผู้ให้โอกาสแก่ผู้สงเคราะห์ในการทำความดีและได้รับบุญกุศลในการทำเพื่อผู้อื่น โดยในปัจจุบันมูลนิธิฉือจี้มีสมาชิกกว่า 10 ล้านคนและอาสาสมัครอีกกว่า 1 ล้านคนที่กระจายตัวอยู่ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยได้มีการก่อตั้งโรงเรียนฉือจี้ขึ้นในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดเชียงใหม่ โดยในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ นั้นได้ถอดแบบการเรียนการสอนมาจากโรงเรียนฉือจี้ในประเทศไต้หวัน

สำหรับประเทศไทยนั้นจุดเริ่มต้นของงานจิตอาสา มาจากคณะเก็ศพไตฮองกง ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ.2452 โดยพ่อค้าชาวจีนในกรุงเทพฯ 12 คน การดำเนินงานในระยะแรกเป็นไปอย่างอัตคัด เงินที่ได้รับบริจาคไม่พอกับค่าใช้จ่าย จึงได้ขอพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งก็ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินช่วยเหลือให้ปีละ 2,000 บาท จนถึงปี พ.ศ.2480 ได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นมูลนิธิ ในนาม “ปอเต็กตึ๊ง” ชื่อเต็มคือ “ฮั่วเคี้ยวปอเต็กเซียงตึ๊ง” ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนีทรงก่อตั้ง “หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี” (พอ.สว.)

⁶ Carlton Bolling College, เมือง Bradford ประเทศอังกฤษ

⁷ Victoria junior school, เมือง Cumbria ประเทศอังกฤษ

ขึ้น โดยมีอาสาสมัครที่ดำรงวิชาชีพ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมถึงอาสาสมัครสายสนับสนุนออกหน่วยเพื่อให้บริการรักษาพยาบาลประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดาร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของงานอาสาสมัครในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีอาสาสมัครสภาการศึกษาไทย และโครงการบัณฑิตอาสาสมัครในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งก่อตั้งโดยอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ อีกด้วย นอกจากนี้ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายได้จัดงานประชุมนานาชาติ “ส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณธรรมผ่านงานจิตอาสา: ASEAN Caring and Sharing Community” ขึ้น โดยมีผู้แทนจากประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศเข้าร่วม ถือเป็นกาเปิดพื้นที่ในการขับเคลื่อนประเด็นจิตอาสา และก้าวข้ามข้อจำกัดหลายๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา หรือวัฒนธรรม และยังเป็นกาเปิดมุมมองและจุดเริ่มต้นอันสำคัญที่ส่งผลถึงความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีของทั้ง 10 ประเทศ ให้เหนียวแน่นและลึกซึ้งในมิติทางสังคม เพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจในการเป็นจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม และยังคงระลึกถึงความเอื้ออาทรต่อกัน พร้อมทั้งจะแบ่งปัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำไปสู่การพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยทัดเทียมกันอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าหลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญกับงานจิตอาสา อีกทั้งมีการพัฒนาและส่งเสริมเพื่อให้คนในประเทศเห็นคุณค่าและมีความต้องการที่จะเข้าร่วมในการทำเพื่อสังคม ซึ่งบริบทงานจิตอาสาของแต่ละประเทศนั้น มีความเหมือนกันในมิติทางจิตใจ คือ ผู้ที่เป็นจิตอาสาจะรับรู้ได้ถึงคุณค่าในตนเองจากการทำเพื่อผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ที่เป็จิตอาสามีความสุข มีความภาคภูมิใจ ที่ได้ทำประโยชน์แก่สังคม และจะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่มีส่วนในการขับเคลื่อนงานจิตอาสา คือการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายโดยในแต่ละประเทศจะมีการจัดตั้งองค์กร มูลนิธิ หรือแม้กระทั่งการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาเพื่อผลักดันให้คนมีส่วนร่วมในการทำงานจิตอาสาอย่างเป็นระบบ และช่วยให้งานจิตอาสาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในประเทศไทยเองก็เช่นกันที่เริ่มมีการก่อตั้งกลุ่ม มูลนิธิ หรือองค์กรในการทำงานจิตอาสาขึ้น เพื่อรองรับบทบาทงานจิตอาสาในประเทศให้มีความเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดประกายให้งานจิตอาสาในประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจสำหรับคนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการทำเพื่อสังคม ได้มองเห็นว่าการทำเพื่อสังคมไม่ใช่สิ่งที่ยากและไกลตัว เพียงแค่เตรียมความพร้อมสำหรับจิตใจของตนเองในการเสียสละและทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะพลังของการเป็นจิตอาสา ไม่ได้อยู่ที่ว่า จะมีกำลังแรงกายในการทำเพื่อผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใด แต่พลังใจกลับสำคัญยิ่งกว่า แค่เพียงมีจิตใจที่อยากช่วยเหลือสังคม เรื่องขององค์ความรู้และศักยภาพนั้นเป็นสิ่งที่รองลงมา เพราะหนึ่งในข้อดีของการเป็นจิตอาสาคือความเท่าเทียมกันของผู้คนทั่วโลกที่พร้อมและยินดีจะเสียสละแรงกาย แรงใจในการทำเพื่อส่วนรวม โดยไม่จำกัดอายุ เพศ การศึกษา เชื้อชาติ ศาสนา รวมถึงองค์ความรู้และศักยภาพที่มี เพราะไม่ว่าทูนในตัวเองของแต่ละบุคคลจะมีมากน้อยเพียงใด แต่ความสำคัญคือการนำเอาสิ่งเหล่านั้นออกมาทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใดมากกว่า เพราะทูนทางสังคม นอกจากจะทำให้เราได้นำเอาศักยภาพของตนเองออกมาทำเพื่อผู้อื่นแล้วนั้น ยังทำให้รู้จักที่จะเคารพในความต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งนำไปสู่การเคารพในความเท่าเทียม เพื่อให้การทำงานร่วมกันประสบผลสำเร็จโดยการที่แต่ละคนได้นำองค์ความรู้และความสามารถของตนเองออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ เพราะต่างคนต่างเคารพซึ่งกันและกัน และมองเห็นคุณค่าในความแตกต่างของแต่ละบุคคลการเป็นจิตอาสาทำให้ได้เรียนรู้ในการทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนรวมถึงได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งก็คือเครือข่ายในการทำงาน โดยแต่ละประเทศจะมีการทำงานกับเครือข่ายทั้งภายในประเทศของตนเองรวมถึงการทำงานกับเครือข่ายในประเทศอื่นๆ ด้วย ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ นำไปสู่สังคมแห่งความเกื้อกูล เกิดการแบ่งปันทรัพยากรรวมถึงการมีบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นการแบ่งปันและสร้างประโยชน์โดยไร้พรมแดนเกิดขึ้น เพราะไม่เพียงทำให้ประเทศของตนน่าอยู่เพียงเท่านั้น โลกก็น่าอยู่ขึ้นเช่นกัน

พลังเครือข่ายจิตอาสากับแนวคิดทุนทางสังคม

ความสำคัญของงานจิตอาสา คือ การทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ทำด้วยความรู้สึกเอื้ออาทร และพร้อมที่จะแบ่งปันอย่างแท้จริง เพราะความหมายของจิตอาสาที่มีผู้ให้คำนิยามไว้ มักเกี่ยวข้องกับมิติทางจิตใจของทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ พระไพศาล วิสาโล (2554), อ่างถึงใน เพชรภี ปิ่นแก้ว (2554) ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ว่าหมายถึง จิตที่ไม่มุ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลาลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น จุดที่ควรเน้นก็คือจิตอาสาไม่ใช่แค่การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือเพื่อส่วนรวมอย่างเดียว แต่ยังเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณของเราด้วย เช่นเดียวกับ ธาณิษฐ์ กองแก้ว (2550) ที่กล่าวว่าจิตอาสา หมายถึง คนที่มีจิตใจอาสาช่วยเหลือ อยากให้ผู้อื่นมีความสุข คนที่มาร่วมกิจกรรมจิตอาสา ก็คือ “อาสาสมัคร” คือ บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รวมถึงประเวศ วะสี ที่ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา ว่าเป็นจิตที่มีการเสียสละ จิตที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่เป็นผู้มีจิตพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัคร เป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเมตตา กรุณา เพื่อเชื่อมต่อความเป็นจิตอาสาและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม

ดังนั้น จิตอาสา จึงหมายถึง การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยความเต็มใจและสมัครใจ ร่วมในการทำเพื่อผู้อื่น และไม่ว่าจะดูตายหากเห็นว่ามีผู้อื่นกำลังเดือดร้อน เป็นการให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย หรือทุนภายในที่แต่ละคนพึงมี ไม่ใช่การช่วยเหลือโดยการสละเงินทองหรือสิ่งของ และไม่ต้องการได้รับสิ่งตอบแทน แต่การเป็นจิตอาสาไม่ใช่เพียงเป็น “ผู้ให้” เพียงเท่านั้น ในอีกมุมหนึ่งก็ถือเป็น “ผู้รับ” ได้เช่นกัน แม้ไม่ใช่ในเชิงรูปธรรม และถึงแม้ไม่ได้หวังว่าจะได้รับสิ่งตอบแทนใดๆ แต่ภายในจิตใต้สำนึกก็แล้วนั้น ผู้ที่ตัดสินใจมาเป็นจิตอาสา มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันอย่างแน่นอน คือ ความสุขที่ได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติ สิ่งที่ได้รับตอบแทนมานั้น คือความสุขทางใจ ความภาคภูมิใจในตนเอง การได้รับความไว้วางใจ และยิ่งไปกว่านั้น การรับรู้ถึงคุณค่าในตนเองที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น ได้รับรู้ว่าศักยภาพภายในตัวเราสามารถต่อยอดในการให้ความช่วยเหลือ และทำให้ผู้อื่นมีความสุข และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้เป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นเงินทองหรือสิ่งของมีค่า แต่สิ่งที่ได้รับกลับมากลับมีมูลค่าทางใจอย่างมหาศาลโดยตีมูลค่าเทียบเท่ากับเงินทองไม่ได้เลย ที่สำคัญ คือ ต้องมี จิตสาธารณะ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากภายในกายของคนเกิดจากการปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม แก้ปัญหาและสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ โดยส่วนมากการเป็นจิตอาสาทำให้ใจของผู้ปฏิบัติมีความสุข ซึ่งว่ากันว่าเป็นความสุขที่แท้จริงที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น เพื่อส่วนรวม โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ แต่สิ่งที่ได้รับกลับมานั้นส่งผลต่อผู้ที่เป็นจิตอาสามากกว่าสิ่งที่สละไป ดังคำที่ว่า “ยิ่งให้ ยิ่งได้รับ” หากว่าแต่ละประเทศมีการปลูกฝังพลเมืองในเรื่องของการมีจิตสาธารณะ อีกทั้งต้องทำอย่างมุ่งมั่นและจริงจัง ไม่ใช่เพื่อตามกระแสในทางที่ผิด จะทำให้สังคมน่าอยู่มากขึ้น ผู้คนจะเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น ความรุนแรงต่างๆ ดังเช่นที่มิทุกวันนี้จะเบาบางลงเหลือเพียงแต่ความสมัครสมานสามัคคีจูนใจเอื้อกัน มีน้ำใจต่อกันและสิ่งเหล่านี้จะขยายวงกว้างมากขึ้นอีก หากได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เข้ามามีบทบาทร่วมกัน ก่อเกิดเป็นเครือข่ายจิตอาสาที่ต่างฝ่ายต่างเสริมแรงให้กันด้วยความเท่าเทียมในการทำประโยชน์เพื่อสังคม เครือข่ายจะสนับสนุนกันในทุกด้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากที่สุด

จะเห็นได้ว่า พลังเครือข่ายจิตอาสาที่มีความสอดคล้องกับทุนทางสังคม (Social capital) โดยมีจุดเริ่มต้นในระดับของปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก ซึ่งเริ่มจาก “ใจ” ที่ต้องการจะเป็นผู้ให้ รวมถึงศักยภาพในตนเองของแต่ละบุคคลว่าเมื่อต้องการที่จะเป็นผู้ให้แล้วนั้น ตัวเราสามารถ “ให้” สิ่งใดได้บ้าง ศักยภาพของแต่ละบุคคล อาจจะเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น หรือความสามารถที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่นแม้จะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยสักเท่าใด หากเมื่อนำไปประสานรวมกับจิตอาสาคนอื่นๆ แล้วนั้น ต่างคนต่างเป็นส่วนเติมเต็มให้กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำเพื่อผู้อื่นมากที่สุด โดยทุนทางสังคม ในความหมายของ ดำรงค์ศักดิ์ จันทพิทย (2555) หมายถึง ชุดของระบบในเชิงคุณค่า ปทัสถาน ตลอดจนความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์อันมีสำนึกของความไว้วางใจ คุณค่าของการแบ่งปันและเป็นกิจกรรมทางสังคมในลักษณะร่วมกันระหว่างหน่วยใน

ชุมชนหรือสังคม อันหมายถึงการเชื่อมสัมพันธ์ การมีพันธะต่อกัน ตลอดจนสายสัมพันธ์ที่ผูกโยง ซึ่งอาจมีอยู่จริงในสังคมในระดับที่แตกต่างกัน แต่สามารถสร้างหรือพัฒนาขึ้นได้อีกทั้งผลลัพธ์หรือพลังที่เกิดขึ้นจากทุนทางสังคมสามารถสร้างประโยชน์ได้ เช่นเดียวกับ Putnam ที่อธิบายว่า ทุนทางสังคม (Social capital) ประกอบไปด้วย ความไว้วางใจ การต่างตอบแทน หรือการพึ่งพาอาศัยกัน การมีข้อพันธะกรณีร่วมกันของประชาชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรูปแบบของทุนทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในอดีต และพยายามที่จะนำมาใช้ในปัจจุบัน หรืออนาคต ทุนทางสังคมในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างกันของสมาชิกในวัฒนธรรมเดียวกัน เป็นการสร้างความสำนึกในหน้าที่ร่วมกัน และการทำให้รู้สึกปลอดภัยร่วมกันในหมู่สมาชิก และที่สำคัญเป็นทุนที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือ “ยิ่งใช้จะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้น” (วรวิฑูรี โรมรัตน์พันธ์, 2548) เช่น การมาเป็นจิตอาสาทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และเห็นถึงคุณค่าบางอย่างที่สามารถยืดหยุ่นและยอมรับร่วมกัน เมื่อเรายอมรับในตัวของผู้อื่นและพร้อมแบ่งปันในทุนที่เรามีเพื่อเกื้อกูลกันระหว่างการทำงาน และในทางกลับกันเราก็จะได้รับการแบ่งปันทุนจากผู้อื่นด้วย และเมื่อเราได้นำทุนที่ตนเองมีไปผสานต่อกับทุนของผู้อื่นก็จะยิ่งทำให้งานดำเนินต่อไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเกิดเป็นลักษณะพิเศษที่ “ยิ่งทำยิ่งได้ประโยชน์” นั่นเอง นอกจากนี้ทุนทางสังคม ยังมีองค์ประกอบที่เป็นส่วนเสริมสร้างให้การรับรู้และเข้าใจในความหมายของทุนทางสังคมมีความชัดเจนขึ้น โดยองค์ประกอบที่กล่าวถึงกันโดยส่วนมาก ได้แก่ 1) ความไว้วางใจ (Trust) การมีความไว้วางใจจะก่อให้เกิดความตกลงใจในการเข้ารับความเสี่ยงในภาวะการณ์แวดล้อมของสังคมบนพื้นฐานของความรู้สึกที่เชื่อมั่นในการที่ผู้อื่นจะตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ และจะกระทำหรือให้การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรืออย่างน้อยที่สุดเชื่อว่าคนอื่นๆ ไม่มีเจตนาที่เป็นภัยต่อบุคคลนั้น (อาชญุต เนติธนากุล และโยธิน แสงวดี, 2547) 2) การต่างตอบแทน (Reciprocity) เป็นการพึ่งพาอาศัย และเอื้ออาทรต่อกัน หรือสิ่งที่ได้รับกลับมาหลังจากที่เราเป็นผู้ให้ โดยในมิติของการเป็นจิตอาสา สิ่งที่ได้รับกลับมาคือ ความสุขทางใจและการรับรู้ถึงคุณค่าในตนเอง เมื่อได้ทำเพื่อผู้อื่น 3) เครือข่าย (Network) หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมคือ ความเข้มข้นที่มากหรือน้อยของเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ประสานกิจกรรมเชื่อมต่อกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ประชาชนจะผูกมัดและประสานตนเองกับผู้อื่น โดยผ่านทางความหลากหลายของความร่วมมือกันซึ่งต้องเป็นไปโดยสมัครใจและเท่าเทียมกัน (อาชญุต เนติธนากุล และโยธิน แสงวดี, 2547) และ 4) บรรทัดฐาน (Norm) คือ การเอื้อประโยชน์แก่กัน โดยการสร้างความคาดหวังตามที่ตั้งไว้ (Spears, 1998) ทุนทางสังคมเป็นทุนประเภทหนึ่ง ที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมหรือชุมชน อันส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ระหว่างคนหรือสถาบัน บนองค์ประกอบของความไว้วางใจ การต่างตอบแทน การทำงานในรูปแบบของเครือข่าย และบรรทัดฐานที่มีร่วมกัน โดยนัยนี้ทุนทางสังคมจึงเป็นเสมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชนหรือกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา และเมื่อบุคคลได้มีการใช้ทุนทางสังคมของตนเอง รวมถึงได้แบ่งปันทุนทางสังคมกับผู้อื่นจากการเป็นจิตอาสาแล้วนั้น จึงได้ก่อเกิดเป็นทุนทางสังคมในรูปแบบของเครือข่ายซึ่งพัฒนาไปอีกระดับหนึ่งจากระดับปัจเจกบุคคล ยังมีเครือข่ายมากประสิทธิภาพในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมก็จะยิ่งมากขึ้น เพราะการสร้างสังคมแห่งการให้จึงเป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปพร้อมกัน

เครือข่าย (Network) หมายถึง ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงมีความเป็นอิสระ และมีโอกาสในการใช้ศักยภาพของตนเองในการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีความเป็นอิสระและความสมัครใจ เมื่อศักยภาพของแต่ละบุคคลได้ถูกหยิบยกมาใช้ในการทำงานของเครือข่ายแล้วนั้น จะช่วยเกื้อหนุนบทบาทหน้าที่ของกันและกันเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่มีร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อมีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง จะเกิดการสั่งสมให้เครือข่ายมีความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะต่างคนต่างเคารพในศักยภาพของกันและกันที่พอกพูนให้ประสิทธิภาพของงานดียิ่งขึ้น นำไปสู่การเคารพซึ่งกันและกัน อันเป็นหลักแห่งการเคารพในความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นธรรม ของสมาชิกแต่ละคนในเครือข่าย โดย เสรี พงศ์พิศ (2546) ยังให้ความหมายของเครือข่าย ว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจสื่อสารสัมพันธ์กัน หรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน โดยไม่ทำ

ให้แต่ละคนหรือแต่ละองค์กรสูญเสียความเป็นอิสระ โดยเครือข่ายอาจเป็นเครือข่ายแบบผสมผสานระหว่างสมาชิกที่แตกต่างกันในสถานภาพ เช่น เป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิชาการ แต่เมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันก็สามารถเป็นเครือข่ายได้ อีกแบบหนึ่ง คือ เครือข่ายขององค์กรหรือคนที่มีสถานภาพเดียวกัน อาชีพเดียวกัน ระดับเดียวกัน เช่น เกษตรกร นักวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิจัย เป็นต้น การทำงานในรูปแบบเครือข่าย จึงเป็นการเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติการกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติการกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน การทำงานในรูปแบบของเครือข่าย ยังส่งเสริมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย (Democracy) ในสังคม คือ มุ่งเน้นการทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจภายใต้ความอิสระและความสมัครใจ ด้วยความแตกต่างของแต่ละบุคคลจึงต้องอาศัยการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ เกิดเป็นการแบ่งปันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบการทำงานของเครือข่าย และยังพัฒนาศักยภาพของตัวบุคคลในการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจและเคารพซึ่งกันและกันด้วย

เครือข่ายอาจจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการจากหน่วยราชการหรือหน่วยงานพัฒนาเอกชน หรืออาจเกิดขึ้นแบบไม่เป็นที่ทางการ ด้วยการวางแผนและการทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลหรือองค์กรที่สมัครใจ โครงสร้างของเครือข่ายมิได้หลายรูปแบบ แต่ก็มีความสำคัญน้อยกว่ากระบวนการติดต่อกันหลายทิศทางของสมาชิกภายในเครือข่าย เครือข่ายต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน สามารถจัดขึ้นในลักษณะการประชุมทั้งเชิงปฏิบัติการหรือการทดลอง รวมถึงการสัมมนา การเผยแพร่เอกสาร และการทำกิจกรรมร่วมกันโดยต้องมีกลุ่มหรือบุคคลที่เปรียบเสมือนแม่ข่ายในการทำงาน ซึ่งในที่นี้ คือ กองทัพเรือ ที่นอกจากมีหน้าที่ประสานงานกลุ่มบุคคลหรือองค์กรให้ดำเนินงานร่วมกันนั้น ยังรับบทบาทในการสนับสนุนการปฏิบัติงานรวมถึงหน้าที่หลักในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังเป็นผู้ประสานให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรมีความสมัครใจในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผ่านกองทัพเรือในฐานะแม่ข่ายที่มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน แต่ยังคงให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่าย ซึ่งกิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกันตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ เพื่อพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกันและดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสรุปได้ว่า เครือข่ายหมายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กร ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย แต่ถึงอย่างไรจะต้องมีเป้าหมายเดียวกัน

พลังของเครือข่ายจิตอาสาและทุนทางสังคมนั้น เป็นส่วนที่ร้อยเรียงเชื่อมเกี่ยวกัน พลังมีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน ทุนทางสังคมก็เช่นกัน การเป็นจิตอาสา ต้องกระทำด้วยความเต็มใจ และสมัครใจ มีความเสียสละและที่สำคัญ คือ ต้องไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่ในทางกลับกัน การไม่หวังสิ่งตอบแทน คือ ตอบแทนในรูปแบบของเงินทอง หรือสิ่งของอื่นๆ แต่สิ่งตอบแทนในมิติทางใจนั้น ผู้ที่เป็นจิตอาสาที่มีความหวังที่จะได้รับความสุขจากการทำเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เพื่อประเทศชาติกลับมาเป็นการต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน ในการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ การเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้ที่เป็นจิตอาสาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นส่วนที่จะช่วยกระตุ้นจิตสำนึกในการสร้างประโยชน์ และเกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะทำงานจิตอาสาต่อไปเรื่อยๆ จึงต้องชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น ว่าสิ่งที่จิตอาสาได้ร่วมกันทำนั้น เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศมากเท่าใดบ้าง แม้เพียงเล็กน้อยแต่ก็เป็น การชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและศักยภาพในตนเองของผู้ปฏิบัติและเป็นแรงบันดาลใจที่อยากจะทำมากกว่าเดิม รวมถึงอยากจะทำพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถที่มากขึ้น เพื่อมาทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และเพื่อสังคมได้มากขึ้นส่งผลดีกับตัวบุคคลอย่างคาดไม่ถึง ถือเป็น การได้รับในสิ่งที่คุ้มค่าง่าสิ่งที่ได้ให้ไป และยังได้เรียนรู้การ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นในรูปแบบของเครือข่าย ที่จะต้องอาศัยการเสริมพลังอำนาจในการสร้างความเชื่อมั่นในจิตสำนึกเดียวกัน เป้าหมายเดียวกัน และดึงเอาศักยภาพหรือทุนทางสังคมในตัวของแต่ละบุคคลมาก่อให้เกิดประโยชน์ในภาพรวมได้มากที่สุด ซึ่งงานจิตอาสาจะบรรลุตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องอาศัยพลังการทำงานของเครือข่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์และอาณาภาพ ในการร่วมแรงร่วมใจของประชาชนเพื่อสร้างประโยชน์และความดีงามให้กับประเทศชาติ

จะเห็นได้ว่าความหมายและองค์ประกอบของ ทุนทางสังคม (Social capital) ถูกกล่าวถึงในเชิงของความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (Individual) หรือแม้กระทั่งระหว่างเครือข่าย (Network) เพราะฐานของแนวคิดทุนทางสังคม เชื่อว่ามาจากการมีสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างบุคคลหรือ กลุ่ม/เครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจกัน นอกจากนี้ ยังหมายถึงการรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง ในสิ่งที่ทำ ความไว้วางใจ และการต่างตอบแทน คือ การได้เป็นทั้งผู้ให้ และผู้รับ ในการเป็นจิตอาสาสิ่งที่ได้รับกลับมา คือ ความสุขใจ และการรับรู้ถึงคุณค่าในตนเอง แม้จะเป็นนามธรรมแต่ก็สัมผัสได้ถึงคุณค่าทางจิตใจแต่ถึงอย่างไร วรูฉิม โรมรัตน์พันธ์ (2548) ยังได้กล่าวถึงทุนทางสังคมว่า แม้จะเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นเรื่อง ที่เน้นมิติในทางสังคม แต่ทุนทางสังคมย่อมมีเงื่อนไขในเชิงบริบท อันได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งในแต่ละชุมชนอาจมีทุนทางสังคมได้ไม่เท่ากัน และทุนทางสังคมสามารถสร้างขึ้นและเสื่อมสลายลงไปได้ ประเด็นที่สำคัญของทุนทางสังคม คือ สามารถมีพลังหรือศักยภาพซึ่งหลายชุมชนใช้เป็นเครื่องมือสร้างเสริมขีดความสามารถในการจัดการชุมชนในเรื่องต่างๆ ดังนั้น แม้ในตัวบุคคลหรือเครือข่ายการทำงานจะมีทุนทางสังคมภายในตนเองอยู่เพียงน้อยนิดเพียงใด การเสริมสร้างพลังอำนาจยังคงเป็นสิ่งจำเป็นในการเป็นจิตอาสา และการนำเอาทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากโลกปัจจุบันอยู่ในยุคของทุนนิยมเสรี (Capitalism) ที่เชื่อว่าเป็นระบบเดียวที่สามารถแก้ไขปัญหาทุกอย่างได้ และนำพาสังคมโลกไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืน แต่ในความเป็นจริงระบบทุนนิยมเสรีเป็นเพียงข้ออ้างในการเอาใจเอาเปรียบและกีดกันประชาชนและรัฐออกจากกระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งไม่ได้มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเสมอภาคแต่เป็นการเลือกปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และผลประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอำนาจ การเติบโตขึ้นของระบบทุนนิยมเสรีเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนถึงปัจจุบันกลับกลายเป็นการลดทอนทุนทางสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงของบริษัททางสังคม และเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับกลุ่มผู้ที่ยังคงใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม ให้มีความมั่นใจและเห็นคุณค่าในทุนทางสังคมทั้งของตนเองและของเครือข่ายและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงเป็นการรื้อฟื้นทุนทางสังคมพร้อมทั้งพัฒนาและปรับปรุงให้ก้าวทันต่อสถานการณ์โลกอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อนำมาใช้งานผ่านบทบาทการเป็นจิตอาสาด้วยแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งใช้สำหรับสร้างเสริมแรงจูงใจในการเป็นจิตอาสาด้วยความเต็มใจ และสมัครใจอย่างแท้จริงซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจ รวมทั้ง การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีในการใช้ทุนทางสังคม ซึ่งให้เห็นถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปรับใช้ทุนทางสังคมภายในตนเองและทุนทางสังคมของเครือข่ายจิตอาสา เพื่อนำมาสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ โดย Keiffer (1984) ให้ความหมายการเสริมพลังอำนาจ ว่าหมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลปรับเปลี่ยนความรู้สึกจากบุคคลที่ไม่มีคุณค่าไปสู่การยอมรับว่าตนเองเป็นผู้มีความสามารถอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ อารีย์ ธวัชวัฒนานันท์ (2553) ซึ่งให้ความหมายว่า การเสริมพลังอำนาจหมายถึง การสร้างแรงจูงใจ ให้มีความมั่นใจในการทำงาน อย่างบูรณาการที่ทำให้บุคคลปรับเปลี่ยนความรู้สึกไปสู่การยอมรับว่าตนเองมีความสามารถอย่างแท้จริงในการทำงานให้สำเร็จได้ เพื่อให้บุคคลสามารถปรับเปลี่ยนมุมมอง และทัศนคติของตนให้เกิดขึ้นในทางบวก

การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) จึงเป็นกระบวนการในการสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration) ที่ทำให้บุคคลยอมรับในคุณค่าของตนเอง ปรับเปลี่ยนมุมมอง มีอิสระและเกิดการบูรณาการการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม บนพื้นฐานของความเชื่อและจริยธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง เกิดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายไปพร้อมๆ กับการเกิดทัศนคติต่อการปฏิบัติงานในเชิงบวก รวมถึงการนำทุนทางสังคมมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างสูงที่สุด การเสริมพลังอำนาจไม่ได้ใช้เฉพาะในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น ในการทำงานร่วมกันอาจเกิด

ปัญหาและอุปสรรคขึ้นบ้างระหว่างทาง การเสริมพลังให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นถึงเป้าหมายที่แท้จริงในการดำเนินงาน ว่าที่สุดแล้วเราทุกคนต่างมีเป้าหมายเดียวกันในการเป็นจิตอาสา และชี้ให้เห็นถึงคุณค่าว่าสิ่งที่เราทำนั้นเกิดประโยชน์อย่างไร กับใครบ้าง จะส่งผลให้การทำงานร่วมกันมีความคล่องตัวมากขึ้น เพราะเป็นการกระตุ้นเตือนให้จิตอาสาทุกคนให้ความสำคัญที่เป้าหมายของการทำงาน และมีกำลังที่จะร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่าย

บทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ กับการเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียมด้วยแนวคิด ทุนทางสังคม

สถานการณ์จิตอาสาในประเทศไทยกำลังมีพัฒนาการอย่างก้าวกระโดด ด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ทรงตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นจิตอาสา และทรงมีพระบรมราโชบายให้จัดตั้งจิตอาสาขึ้นในองค์กรภาครัฐ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนในประเทศหันมาสนใจและร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น อีกทั้งยังทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาประชากรในประเทศให้เกิดความรักและห่วงหาอาทร มีความต้องการที่จะดูแลและฟื้นฟูถิ่นที่อยู่อาศัยให้น่าอยู่ จึงพระราชทานแนวทางในการดำเนินงานด้านจิตอาสา โดยในระยะเริ่มต้นทรงมอบหมายให้องค์กรภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำโครงการ ผ่านการปฏิบัติงานในบทบาทของจิตอาสา ร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย และภาคประชาชนเมื่อเป็นพระประสงค์ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการเป็นจิตอาสาและพระราชทานแนวทางในการดำเนินงาน องค์กรภาครัฐที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบหลัก จึงตระหนักถึงความสำคัญและยกให้ภารกิจในด้านจิตอาสาที่มีความเร่งด่วนเป็นอันดับแรก มีใช้แค่เพียงเป็นการสนองพระบรมราโชบาย แต่ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดต่อประชาชนและประเทศชาติ แสดงให้เห็นว่า การเป็นจิตอาสาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย หรือแม้แต่บริบทของสังคมโลก กระบวนการพัฒนาจิตอาสาในภาครัฐต่างๆ จึงเป็นบทสะท้อนการเริ่มต้นของงานจิตอาสาในสังคมไทยอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม คล้ายเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนกล้าที่จะทำความดี และเป็นเวทีให้ประชาชนได้มารวมกลุ่มกัน ผ่านโครงการที่มีจิตอาสาประจำองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบ นอกจากจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนลุกขึ้นมาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและเกิดเป็นผลดีต่อบ้านเมืองรวมถึงสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น ยังเป็นการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้แก่คนในชาติ ซึ่งเป็นภารกิจหลักของข้าราชการทหารควบคู่ไปอีกด้วย โดยภารกิจหลักของจิตอาสาในองค์กรภาครัฐ คือ การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหน่วยงาน รวมทั้งเขตชุมชน และที่อยู่อาศัย และกระตุ้นให้เกิดเป็นความร่วมมือร่วมใจเป็นกำลังสำคัญที่จะดำเนินภารกิจภายใต้บทบาทของการเป็นจิตอาสา สร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ทั้งภาคพลเรือนและเหล่าทัพ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนในการกระตุ้นจิตสำนึกให้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการทำความดีเพื่อสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และยินดีที่จะเข้าร่วมโดยไม่มีการบีบบังคับ

การเป็นข้าราชการทหารควบคู่กับบทบาทของจิตอาสานั้น ก็นับเป็นส่วนหนึ่งของมันและกันมาช้านาน เพราะข้าราชการ คือ ข้าของแผ่นดิน ในการสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ อีกทั้งต้องดูแลและปกป้อง ให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย ไม่ให้เกิดความแตกแยกสามัคคีระหว่างข้าราชการกับประชาชน หรือแม้กระทั่งการกระทบกระทั่งกันเองในหมู่ประชาชนทั่วไป การทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติในมิติของงานจิตอาสานั้น ในความเป็นข้าราชการทหารส่งผลให้มีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งในระบบการปฏิบัติงานยังมีสายงานการบังคับบัญชาและโครงสร้างในการจัดการที่ชัดเจน รูปแบบในการดำเนินงานจิตอาสา จึงเป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เนื่องจากมีองค์กรภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติ ไม่ได้เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสา และหันมาทำประโยชน์เพื่อสังคม โดยเริ่มจากการพัฒนาและปรับปรุงบริเวณที่อยู่อาศัยของตนเอง และบริเวณชุมชนโดยรอบ โดยมีองค์กรภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงาน และให้การสนับสนุนทั้งอุปกรณ์และกำลังพลโดยในองค์กรทางทหารจะมีหน่วยงานเดียวกันที่รับผิดชอบงานจิตอาสา คือ ฝ่ายกิจการพลเรือนประจำเหล่าทัพมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและประสานการปฏิบัติ คล้ายกับเป็นศูนย์กลางในการบริหารงานด้านจิตอาสาประจำเหล่าทัพและเป็นฝ่ายที่

เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างข้าราชการทหารและพลเรือน การปฏิบัติงานด้านจิตอาสานอกจากจะมุ่งเน้นไปที่รูปแบบการทำงานของเครือข่ายแล้วนั้น ยังส่งผลต่อการปฏิบัติงานในระดับปัจเจกบุคคลผ่านเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือจากเป้าประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันรวมถึงสัมพันธภาพที่ดีที่เข้าร่วมทุกขั้วร่วมสุขกันในการปฏิบัติงาน เกิดความเข้าใจในศักยภาพการทำงานของแต่ละบุคคลและมีความเคารพในความแตกต่าง และลดอัตราเมื่อเกิดการร่วมแรงร่วมใจแบ่งปันศักยภาพ ทรัพยากร และแบ่งเบาภาระงานซึ่งกันและกัน เช่น เมื่อเกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน จุดเริ่มต้นคือบริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชน หากประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือและมาร่วมในการทำกิจกรรมสิ่งที่ได้รับไม่ใช่เพียงความสุขใจ แต่ได้รับประโยชน์โดยตรงกว่านั้น คือ การมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม น่าอยู่ และได้รับสุขภาพพลานามัยที่ดีจากการมีบริเวณโดยรอบที่อยู่อาศัยที่สะอาดและปลอดภัย ประชาชนจะเกิดความรักและห่วงใยในถิ่นที่อยู่อาศัยมากขึ้น หากในภายหน้าไม่มีหน่วยงานให้การสนับสนุน กิจกรรมดังกล่าวก็ยังคงดำรงต่อไปได้เพราะได้รับการพัฒนาที่ฝังลึกเข้าไปยังจิตใจของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ และสำหรับข้าราชการทหารเมื่อประชาชนให้ความร่วมมือก็ส่งผลให้กำลังพลได้ปฏิบัติงานแบบพอดีภาระงานไม่มากจนเกินไป ทำให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างราบรื่นและดำรงอยู่บนฐานของความสุขกายสุขใจที่ได้ลงมือทำ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายอันเป็นผลจากการปฏิบัติงานที่หนักจนเกินไป และข้าราชการทหารยังได้เรียนรู้การปฏิบัติงานร่วมกับประชาชน รวมถึงองค์กรภาคพลเรือนและภาคเอกชน รวมถึงสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น ชุมชนในพื้นที่ในการปฏิบัติงานและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นจิตอาสา องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ และทรัพยากรต่างๆ รวมถึงอาหารและน้ำดื่ม อันมีส่วนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น วัดและโรงเรียนมีส่วนในการให้พื้นที่ในการปฏิบัติและพักพิงแก่ผู้ปฏิบัติงาน อีกทั้งพระภิกษุ เด็กนักเรียน และครู อาจารย์ ยังเป็นจิตอาสาและเข้าร่วมในการปฏิบัติงานในแต่ละครั้งด้วย ส่งผลให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมมือร่วมใจกันเกิดความสุขใจในการทำงาน ในการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ กล่าวได้ว่าในระดับปัจเจกบุคคลนั้น งานจิตอาสา มีส่วนช่วยในการลดอัตรา และได้ขีดเขตตนเอง อีกทั้งยังได้พัฒนาตนเองทั้งด้าน จิตใจ สติปัญญา และสังคม ซึ่งนำไปสู่สังคมอันสงบสุขแบบมั่นคงและยั่งยืน

กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ เป็นหน่วยหลักในการประสานการปฏิบัติงานจิตอาสาของกองทัพเรือ เป็นสื่อกลางในการประสานการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องต่อบริบทพื้นที่และรูปแบบงานในแต่ละครั้งไปยังองค์กรเครือข่ายที่สามารถให้การสนับสนุนได้ โดยเริ่มจากเครือข่ายภายใน อันได้แก่ หน่วยย่อยในกองทัพเรือ และเครือข่ายภายนอก คือ องค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่กองทัพเรือ ซึ่งในขั้นตอนของการประสานงาน สำหรับหน่วยงานภายใน จะมีการประสานทางวาจาเป็นลำดับแรก เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงาน แล้วจึงส่งเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรไปตามลำดับสายงานธุรการ และส่วนหน่วยงานภายนอก จะเริ่มประสานหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในพื้นที่นั้นๆ ก่อน เพื่อให้สะดวกต่อการดำเนินงานมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินงานด้านจิตอาสาขององค์กรภาครัฐ มีความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะผู้ปฏิบัติทุกภาคส่วนรู้หน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติภารกิจแต่ละครั้ง ว่าจะต้องทำอย่างไร หากต้องการการสนับสนุนในส่วนนี้ต้องประสานไปที่ใด เพราะการแบ่งมอบภารกิจในแต่ละครั้ง จะมีการจัดการประชุมผู้แทนองค์กรต่าง ๆ ที่มีการดำเนินงานด้านจิตอาสาเพื่อมาหารือ และตกลงใจกันที่จะทำให้ภารกิจในแต่ละครั้งสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เมื่อมีการแบ่งมอบภารกิจในภาพรวมแล้วนั้น และองค์กรก็จะมีการหารือกันเป็นการภายในอีกครั้งหนึ่ง เพื่อวางแผนการดำเนินงาน และเตรียมการรองรับเมื่อได้รับการประสานให้ดำเนินการอย่างเร่งด่วน หรือกะทันหัน และพร้อมรับต่อสถานการณ์ตลอดเวลา ในภาพรวมของงานจิตอาสาสำหรับกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ มีบทบาทเป็นทั้งผู้สนับสนุนและผู้ปฏิบัติ โดยมีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานภายในกองทัพเรือ และองค์กรภายนอกกองทัพเรือ รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เช่น ชุดกันน้ำ สำหรับจิตอาสาของกองทัพเรือที่ปฏิบัติหน้าที่ในการชุดลอกคูคลอง เป็นการป้องกันการเกิดอันตรายแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยงานที่อาจก่อให้เกิดอันตรายจะให้ข้าราชการทหารเป็นผู้ปฏิบัติ เนื่องจากมีอุปกรณ์ป้องกันที่เพียงพอมากกว่า อีกทั้งอำนาจการปฏิบัติในภาพรวมทั้งหมดของโครงการจิตอาสาภายในกองทัพเรือ เพื่อสนับสนุนให้การปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ

บทบาทของข้าราชการทหารในการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ด้วยทุนทางสังคม (Social capital) นั้น เกิดจากการที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสา อีกทั้งเห็นความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อสังคม และผู้อื่น โดยเป็นโอกาสดีที่เราในฐานะข้าราชการทหาร ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เปรียบเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับข้าราชการทหารภายใต้บทบาทเดียวกัน คือ การเป็นจิตอาสา และได้ร่วมมือกันในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติ การจัดตั้งให้มีระบบงานจิตอาสาขึ้นในองค์กร ภาครัฐ ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนมีความเปิดกว้างในการทำความคิด เป็นการทำให้สังคมที่รับรู้โดยทั่วกัน ไม่ใช่เพียงการ ปิดทองหลังพระ แต่เป็นการทำความดี และบอกต่อสิ่งเหล่านี้ให้ผู้อื่นได้รับรู้ เพื่อเชิญชวนให้ผู้ที่สนใจมาเข้าร่วมในการกระทำ เพื่อสังคมนั้นต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีสิ้นสุด ในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมด้านจิตอาสาภายในองค์กรจึงมีการเชิญชวนและ ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด และยึดมั่นในความรู้สึกที่ต้องการทำเพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ สมคร ใจ และที่สำคัญ คือ ต้องไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ก่อนการดำเนินงานแต่ละครั้งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งกำลังพลของ กองทัพเรือเอง และกำลังพลในภาคส่วนอื่นๆ รวมถึงประชาชนด้วย องค์กรทางทหารนอกจากมีหน้าที่ในการให้การสนับสนุน กำลังพล ที่เป็นผู้ลงมือลงแรงในการทำงานแล้วนั้น สิ่งสำคัญ คือ การเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติในภาพรวมของภารกิจแต่ละ ครั้ง หมายรวมถึงการเตรียมความพร้อมก่อนการปฏิบัติงานด้วย สิ่งสำคัญที่สุด คือ ด้านจิตใจ ที่ต้องอาศัยการเสริมพลังอำนาจ ให้กับผู้ปฏิบัติงานทุกคน ว่าเรานั้นรับรู้ได้ถึงความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติงานว่ามีความยินดีและเต็มใจที่จะทำเพื่อประโยชน์ ส่วนรวมของประเทศชาติอย่างแท้จริง ซึ่งให้เห็นถึงสิ่งที่จะได้รับกลับไป เป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่าเงินทองและของมีค่าอื่นใด นั่นคือ การมีจิตใจที่เป็นสุข จากการได้ช่วยเหลือผู้อื่น โดยวิธีการในการเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ปฏิบัติงานนั้น ใช้วิธีการพูดให้ ฟังโดยตรง เสมือนเป็นการปลุกใจก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ประชาชนที่มาร่วมงานก็จะเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ตนกำลังจะทำ นั้นเป็น ภารกิจที่ยิ่งใหญ่ อีกทั้งเป็นโครงการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานให้กับประชาชนคนไทย โดยพื้นฐานของสังคมไทย มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจมาอย่างช้านาน ประชาชนจึงเกิดความภาคภูมิใจและอยากมีส่วนร่วมด้วยการเป็น จิตอาสาภายใต้โครงการที่พระองค์ทรงคิดค้นและริเริ่ม เปรียบเป็นความรู้สึกที่หาสิ่งใดมาเทียบไม่ได้ เมื่อประชาชนธรรมดาคน หนึ่งได้มีโอกาสมาเข้าร่วมในภารกิจที่ยิ่งใหญ่ โดยไม่ต้องเสียสละสิ่งใด นอกจากหัวใจที่พร้อมและมุ่งมั่นที่จะทำความดีเท่านั้น นอกจากนั้นยังทำให้เกิดการมองเห็นคุณค่าในตัวเอง และภาคภูมิใจ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีขึ้นเกี่ยวกับตนเอง และการทำ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น งานจิตอาสาช่วยให้มนุษย์มองเห็นคุณค่าและศักยภาพในตนเองมากขึ้น และรู้สึกว่าชีวิตของตนมีคุณค่ามี ความหมายเมื่อได้ใช้ความรู้และศักยภาพที่ตนเองมีมาทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น สิ่งต่างๆ ที่ใช้สำหรับการเสริมพลังให้กับ ผู้ปฏิบัติงานนั้น ไม่ว่าจะเป็น การชี้ให้เห็นถึงความสามารถ องค์กรความรู้ ทักษะ การรับรู้ถึงคุณค่าในตนเอง และความภาคภูมิใจ ในตนเองนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตัวบุคคลทั้งสิ้น ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่นอกจากจะช่วยเสริมพลังให้แก่ ผู้ปฏิบัติงานแล้ว ยังทำให้เกิดความไว้วางใจขึ้นระหว่างทหารและประชาชน และเชื่อมโยงเป็นความสัมพันธ์อันดีขึ้นระหว่าง การปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความรู้สึกเอื้ออาทรและอยากที่จะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภายใต้บทบาทเดียวกัน คือ การเป็นจิต อาสา เกิดเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบของเครือข่ายขึ้น ถึงแม้จุดเริ่มต้นจะเป็นเครือข่ายแบบหลวมๆ คือแบบเป็นทางการ ไม่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่มีจุดหมายเดียวกัน มารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง แต่เชื่อว่าหาก เราร่วมกันประคับประคองความสัมพันธ์ที่มีต่อไปเรื่อยๆ โดยที่ทุกคนก็ต่างทำหน้าที่ของตนเอง หยิบยื่นสิ่งที่ตนเองมีแม้ เพียงเล็กน้อย ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ หรือทักษะความสามารถอื่นๆ ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล แต่เมื่อนำมารวมกันจะช่วย เติมเต็มซึ่งกันและกันให้ภารกิจประสบผลสำเร็จได้อย่างแน่นอน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ งานจิตอาสา ไม่ใช่เป็นผู้ให้เพียง อย่างเดียว แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับด้วย เพราะผู้ที่ตั้งใจมาทำงานจิตอาสา หวังเพื่อให้ได้รับความสุขในการทำเพื่อสังคม และหวังว่าจะได้เห็นสังคมและประเทศชาติน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตอบแทนเรากลับมาโดยที่เราไม่ทันรู้ตัวทีเดียว และงาน จิตอาสายังมีส่วนช่วยให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล เพื่อนร่วมงาน รวมถึงระหว่างเครือข่ายในการทำงานด้วย เพราะการเป็นจิตอาสา ไม่มีการจำกัดเพศ อายุ การศึกษา ฐานะ หรืออื่นๆ เพียงแค่ทุกคนมีจิตใจที่อยากทำความดีเพื่อสังคม ก็

สามารถเป็นจิตอาสาได้แล้ว เพราะทุกคนล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน และทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกัน ร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้งานดำเนินไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างมากที่สุด

การสร้างความเป็นจิตอาสาด้วยบทบาททหาร มีความสอดคล้องทั้งในเชิงปัจเจกบุคคลและรูปแบบของความเป็นเครือข่าย เนื่องจาก ตามนโยบายกองทัพเรือ กล่าวถึงเรื่องของการสนับสนุนการรักษาความสงบเรียบร้อยและเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้แก่คนในชาติ ความเป็นจิตอาสาในบทบาททหารจึงมีทิศทางในการพัฒนาที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันได้ ต้องอาศัยทักษะในการเข้าถึงประชาชน เพื่อเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานจิตอาสาของกองทัพเรือ เพราะในบทบาทของการเป็นทหารนั้น มีทั้งกำลังคน และทรัพยากรต่าง ๆ ที่พร้อมนำมาใช้ในการปฏิบัติงานอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ยังขาดไป คือ ความร่วมมือร่วมใจ และความร่วมมือร่วมใจของภาคประชาชน ยิ่งในเฉพาะหน่วยงานที่ดำเนินการด้านกิจการพลเรือน จะเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดในแต่ละเหล่าทัพ เพราะเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการกับภาคประชาชนโดยตรง จำเป็นต้องมีทักษะและวิธีการในการสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจและสร้างความรู้สึกที่มั่นคง ปลอดภัย ให้กับประชาชนที่มีต่อทหารได้ การขยายตัวของงานจิตอาสาในสังคมไทย จึงเป็นข้อดีและเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างทหารและประชาชนได้ สอดคล้องกับทุนทางสังคมที่มีพื้นฐานแนวคิดของการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ระหว่างบุคคลและระหว่างเครือข่าย สืบเนื่องจากความร่วมมือระหว่างข้าราชการทหารและประชาชน อาจเริ่มโดยหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยกองทัพเรือได้รับหน้าที่ในการเป็นเจ้าภาพหลักของงานจิตอาสา แม้การดำเนินงานจะเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดคุณประโยชน์ตามมา คือ กองทัพเรือเล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังความมีจิตสาธารณะและความสมัครใจในการทำประโยชน์ส่วนรวมให้กับกำลังพล ผ่านการฝึกอบรมและการเรียนรู้การปลูกจิตสำนึกที่ดี รวมถึงการได้ทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนและเหล่าทัพอื่นๆ แสดงให้เห็นถึงพลังการทำงานของเครือข่ายและซึบซับเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของกำลังพลที่ปฏิบัติงานที่ผ่านมาโดยการเป็นข้าราชการทหารนั้น ไม่ใช่เรื่องยากหากต้องการที่จะปลูกฝังจิตสำนึก เพราะกำลังพลทุกนายได้รับการฝึกด้านระเบียบวินัยรวมถึงได้รับการปลูกฝังให้มีความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความสำนึกรักและหวงแหนแผ่นดินเกิด รวมถึงประชาชนอันเป็นเพื่อนร่วมแผ่นดินเดียวกัน จึงง่ายต่อการสร้างความกลมเกลียวและจิตสำนึกในการทำเพื่อผู้อื่นเนื่องจากทุนเดิมที่มีในตัวบุคคลอันเป็นลักษณะเฉพาะของข้าราชการทหารอยู่แล้วนั้น การได้ทำกิจกรรมร่วมกันและการให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ต่างๆ จึงไม่ใช่เพียงหน้าที่อีกต่อไป เมื่อภาพที่สะท้อนกลับมาชี้ให้เห็นว่ากำลังพลเกิดความสุขในการปฏิบัติงานจากกำลังใจและรอยยิ้มที่ได้รับจากประชาชนรวมถึงเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ได้เห็นน้ำใจเล็กๆ น้อยๆ ที่แต่ละคนได้นำมาแบ่งปันกันก่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ได้เรียนรู้ที่จะเคารพในศักยภาพของประชาชนและเครือข่ายในการทำงาน อีกมุมหนึ่งกำลังพลเองก็ได้รับการเคารพและการยอมรับกลับมาเช่นกัน ต่อยอดไปสู่การสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเอง ต่อเหล่าทัพ และต่อประเทศชาติ อีกทั้งยังก่อให้เกิดสังคมแห่งความเท่าเทียมเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมนวมถึงการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย และนำไปสู่การกลับมาทำกิจกรรมในรูปแบบเดิมเข้าไปซ้ำมา จากที่เริ่มต้นโดยภาระหน้าที่ที่กลับกลายเป็นความสมัครใจ เต็มใจที่จะเสียสละและให้ความร่วมมือในการเป็นจิตอาสาที่จะส่งต่อสิ่งดีๆ ไปยังผู้อื่นและประเทศชาติต่อไป

สรุปคือ เครือข่ายของงานจิตอาสา ต้องอาศัยบุคลากรในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือข้าราชการทหารและประชาชนทั่วไปที่มีจิตสาธารณะ และเข้ามาร่วมกันมีบทบาทในการดำเนินงานจิตอาสา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดจิตอาสา ที่กล่าวถึงความพร้อมในการเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงแนวคิดทุนทางสังคม ที่กล่าวถึงเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้จะทำให้งานจิตอาสา รวมถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความสมดุลในการเกื้อหนุนกันของแต่ละภาคส่วน จิตอาสาแต่ละคนจะทำหน้าที่ตามความถนัดของตนเอง ไม่ว่าจะหน้าที่เหล่านั้นจะเล็กน้อยสักเพียงใด หากแต่ละบทบาทจะช่วยเติมเต็ม และส่งเสริมกันและกันให้งานจิตอาสาในแต่ละครั้ง สามารถดำเนินการไปได้อย่าง

ราบรื่น และเกิดผลสำเร็จที่ลุล่วงตามเป้าประสงค์ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขกายสบายใจ โดยที่ข้าราชการในฐานะผู้สนับสนุนการปฏิบัติต้องมีส่วนช่วยในการเสริมพลังอำนาจให้กับเครือข่ายจิตอาสาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ ที่กล่าวถึงกระบวนการในการสร้างแรงบันดาลใจที่ทำให้บุคคลยอมรับในคุณค่าของตนเอง ปรับเปลี่ยนมุมมอง มีอิสระและเกิดการบูรณาการการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รวมถึงเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรที่นำมาใช้ประโยชน์กับงานจิตอาสาว่ามีความสำคัญและสามารถทำให้งานจิตอาสาบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเท่าเทียมกัน

การเสริมพลังของเครือข่ายจิตอาสา ด้วยทุนทางสังคม ต้องเริ่มจากการเสริมพลังในระดับปัจเจกบุคคลก่อน ซึ่งให้เห็นว่าสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างไร เป็นการเสริมพลังโดยอาศัยทุนในตัวของแต่ละบุคคล เน้นไปที่มิติทางจิตใจเรื่องของการ มีคุณค่า และเกิดความสุขทางใจเมื่อได้ทำเพื่อผู้อื่น เป็นการให้ที่ไม่หวังสิ่งตอบแทนก็จริง แต่กลับได้รับสิ่งตอบแทนที่ยิ่งใหญ่กว่าสิ่งที่ให้ไปมากมายทีเดียว โดยเริ่มจากที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเล็งเห็นความสำคัญของงานจิตอาสาและทรงมุ่งเน้นให้คนในชาติรักใคร่ปรองดอง และร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้า โดยภารกิจหลักของจิตอาสาเริ่มแรก คือ การพัฒนา และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบหน่วยงาน รวมทั้งเขตชุมชน และที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดเป็นความร่วมมือร่วมใจระหว่างหน่วยงาน รวมถึงประชาชนในการพัฒนาพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของจิตอาสาในประเทศไทยที่มีระบบการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้จะมุ่งเน้นให้ประชาชนในชาติเกิดการพัฒนาตัวเองในการร่วมเป็นจิตอาสาแล้วนั้น การทำงานในรูปแบบเครือข่ายได้เน้นไปที่การเสริมพลังในมิติขององค์ความรู้ และศักยภาพที่แต่ละบุคคลพึงมี โดยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้มีความกล้าที่จะแสดงความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนเองเพื่อนำมาใช้เป็นทุนทางสังคมสำหรับการทำงานในรูปแบบของเครือข่าย เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในการถ่ายทอดและแบ่งปันองค์ความรู้และทักษะของตนเองเพื่อเสริมสร้างให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมในมิติการทำงาน ของเครือข่าย รวมถึงแนวคิดในการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับจิตอาสาในระดับปัจเจกบุคคลและเครือข่ายในการทำงาน เพื่อให้เกิดการทำงานแบบมีความสุข มีอิสระ และเท่าเทียม โดยจากที่กล่าวมา สามารถสรุปบทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ ในการเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียม ด้วยแนวคิดทุนทางสังคม ได้ดังนี้

1. เป็นแม่ข่ายในการทำงานจิตอาสา คือ เป็นผู้ประสานงานและสนับสนุนการปฏิบัติงานของจิตอาสา สอดคล้องกับทฤษฎีเครือข่ายว่าเมื่อมีแม่ข่ายก็ต้องมีลูกข่ายในการทำงาน โดยลูกข่ายในการทำงาน ได้แก่ หน่วยงานภายในกองทัพเรือ องค์การภายนอกกองทัพเรือ และภาคประชาชน

1.1 การประสานงานกับหน่วยงานภายในกองทัพเรือ

เป็นการประสานการทำงานภายในหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการทำงานจิตอาสาในแต่ละภารกิจ โดยมีหน่วยงานสำหรับสนับสนุนกำลังพล 7 หน่วยงาน และกรมกิจการพลเรือนทหารเรือเป็นผู้จัดหาชุดปฏิบัติงานพร้อมอุปกรณ์ป้องกัน เช่น ชุดกันน้ำ ถุงมือยาง เป็นต้น

1.2 ประสานงานกับองค์กรภายนอกกองทัพเรือ

สำหรับการประสานการปฏิบัติร่วมกับเหล่าทัพอื่น มีความคล่องตัวดี เพราะใช้วิธีการทางทหารเช่นเดียวกัน โดยเมื่อได้รับการกิจมาอย่างเร่งด่วนจะมีการประสานผ่านทางวาจาก่อน แล้วจึงจัดส่งเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรตามสายงานธุรการไปภายหลัง

1.3 ประสานงานกับองค์กรภาคพลเรือน

องค์กรภาคพลเรือนสามารถสนับสนุนอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ในการปฏิบัติงานที่มีความพร้อมและตอบโต้ภัย การปฏิบัติได้มากกว่า รวมถึงพื้นที่ในการทำกิจกรรม ภาคพลเรือนจะมีความใกล้ชิดกับชุมชนและเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้มากกว่า เมื่อกองทัพเรือได้รับการประสานให้จัดกิจกรรมจิตอาสาแล้วนั้น จะต้องมีการประสานส่งต่อไปยังองค์กรภาคพลเรือนในพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งสถานที่และอุปกรณ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบและเข้า

มามีส่วนร่วมในการปฏิบัติแต่ละครั้ง เมื่อได้ประสานการปฏิบัติเรียบร้อยแล้วนั้น จะมีการนัดหมายเพื่อประชุมมอบหมายขอบเขตของงาน และหารือแนวทางดำเนินการร่วมกันเพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผล สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางสังคมเรื่องการทำงานของเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์อันดีในรูปแบบการทำงานของเครือข่าย มีการประชุมและตัดสินใจร่วมกัน รวมถึงมีการแบ่งปันทรัพยากรในการปฏิบัติงาน ถือเป็นการใช้ทุนทางสังคมของแต่ละองค์กรอย่างมีคุณค่า และที่สำคัญคือมีเป้าหมายในการทำประโยชน์เพื่อสังคมเช่นเดียวกัน

2.เป็นผู้เสริมพลังอำนาจของเครือข่ายงานจิตอาสา

2.1 ผู้ปฏิบัติในองค์กร

เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต้องปฏิบัติงานที่เป็นงานประจำด้วย ดังนั้นการปฏิบัติภารกิจจิตอาสาในแต่ละครั้งจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านจิตใจ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับรู้ถึงคุณค่าในสิ่งที่ทำและระลึกถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับประเทศชาติ เพราะในความเป็นข้าราชการทหารมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งทั้งที่เต็มใจและไม่เต็มใจ แต่การทำงานจิตอาสา มุ่งเน้นในความเป็นอิสระในการทำงาน ความเท่าเทียม รวมถึงมีความสุขเมื่อได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เมื่อนานทั้ง 2 บทบาทมาผสมผสานกันแล้วนั้น ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องทำงานภายใต้ความสุขใจ สบายใจ และไม่รู้สึกว่าตนเองถูกเลือกปฏิบัติ และพร้อมที่จะเสียสละทั้งแรงใจ แรงกาย ข้าราชการทหารในกรมกิจการพลเรือนทหารเรือจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจ และทำให้ผู้ปฏิบัติงานมองเห็นคุณค่าของตนเองและสิ่งที่ทำ เพื่อให้เกิดความสุขและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นจิตอาสา

2.2 ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรภาคพลเรือน

การทำงานจิตอาสาขององค์กรภาครัฐนั้น มีจุดเริ่มต้นในชุมชน เพราะจะทำให้ประชาชนภายในชุมชนนั้นเห็นประโยชน์ที่ตนได้รับ ซึ่งสะดวกต่อการเสริมพลังอำนาจของประชาชนในพื้นที่เพื่อมีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสาต่อไป การชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในการทำงานจิตอาสาภายในชุมชน เป็นทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจ โดยเริ่มจากสิ่งที่ประชาชนได้ประโยชน์โดยตรง และทำเป็นต้นแบบเพื่อให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตาม นอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนแล้วนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความปรองดองระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนและยังส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมอีกด้วย

เครือข่ายการทำงานจิตอาสาสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ใน 2 มิติ ดังนี้

1. ประโยชน์ส่วนบุคคล

ทำให้รู้ว่าคุณค่า และมีความสุขเมื่อได้ทำเพื่อผู้อื่น ก่อให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกต่อตนเองและต่อผู้อื่นในการทำงานร่วมกัน ดังคำกล่าวของ Achor (2011) ว่า “ถ้าคุณสามารถเพิ่มระดับความคิดเชิงบวกของคนบางคน ณ เวลานี้ได้ สมองของเขาก็จะรู้สึกถึงสิ่งที่เราเรียกว่า ผลประโยชน์ของความสุข ซึ่งก็คือ สมองคุณขณะคิดเชิงบวก ทำงานได้ดีกว่าปกติมาก” รวมถึงการยอมรับในตนเอง รวมถึงได้รับการยอมรับจากคนอื่นด้วย อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพภายในตัวบุคคล ในการได้รับองค์ความรู้หรือทักษะใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจากการแบ่งปันทุนทางสังคมร่วมกัน เพราะเชื่อว่า สังคมไทยมีความเป็นจิตอาสาและความมีจิตสาธารณะอยู่ในวิถีชีวิตอยู่แล้ว แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาอาจมีการลบลบหายไปบ้าง จึงต้องได้รับการรื้อฟื้นให้กลับมาอยู่ในวิถีสังคมไทยอีกครั้ง

2. ประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

การจัดตั้งจิตอาสาในองค์กรภาครัฐเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาและแนวทางการแก้ไขโดยอาศัยบทบาทความเป็นจิตอาสา ในการต่อยอดไปยังประชาชนโดยที่ไม่ต้องอาศัยองค์กรในการสนับสนุนการทำงานจิตอาสา และเกิดเป็นสายสัมพันธ์อันดีระหว่างกันจากการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อมาร่วมทำประโยชน์ให้แก่สังคมในรูปแบบของเครือข่ายจิตอาสา ซึ่งการรวมกลุ่มในลักษณะนี้จะเป็นเครือข่ายที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างยั่งยืน

กล่าวได้ว่า กรณีบทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือในการเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียมนั้น มี 2 บทบาท คือ 1) เป็นแม่ข่ายในการทำงานจิตอาสา ที่มีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานภายในกองทัพเรือ กองกรภายนอกกองทัพเรือ รวมถึงองค์กรภาคพลเรือน 2) เป็นผู้เสริมพลังอำนาจของเครือข่ายงานจิตอาสาให้กับทั้งผู้ปฏิบัติในกองทัพเรือ และผู้ปฏิบัติงานในองค์กรภาคพลเรือน ซึ่งในบทบาทดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะในมิติทางจิตใจ และยังสร้างให้เกิดการปฏิบัติงานจิตอาสาในรูปแบบของเครือข่าย นำมายังประโยชน์ส่วนบุคคล และประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคม

บทสรุปของบทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือในการเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียม ด้วยทุนทางสังคม

บทบาทของข้าราชการทหาร ที่มีส่วนในการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับจิตอาสา นั้น เน้นว่าการปฏิบัติงานแต่ละครั้ง มีเป้าหมายร่วมกันระหว่างข้าราชการทหาร องค์กรภาคพลเรือน และประชาชนที่เข้าร่วม คือ การทำประโยชน์และความดีงามต่อสังคมเพื่อสนองพระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และที่สำคัญ คือ การเป็นจุดเริ่มต้นให้คนในชาติเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสา และการทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ และหันมาสนใจที่จะทำเพื่อคนอื่นและเพื่อสังคม เช่นเดียวกัน โดยเริ่มจากการทำเพื่อตนเองและสังคมบริเวณรอบที่พักอาศัยของตนเองก่อน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรักและห่วงใยในถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเอง และต้องการดูแลรักษาให้สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่อย่างยั่งยืน ข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ ในฐานะของผู้ที่ให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาพรวม เป็นทั้งผู้ปฏิบัติ และผู้สนับสนุนการปฏิบัติให้ดำเนินไปตามแนวทางการดำเนินงานที่ตั้งไว้และเน้นไปที่ผลสัมฤทธิ์ที่ยั่งยืนทางจิตใจ มีบทบาทในการเป็นแม่ข่ายในการทำงานรวมถึงบทบาทของการเป็นผู้เสริมพลังอำนาจของเครือข่ายงานจิตอาสา ซึ่งในบทบาทดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติงานที่เป็นทั้งประโยชน์ส่วนบุคคลเช่นเน้นมิติทางจิตใจ และยังสร้างให้เกิดประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม ซึ่งเน้นการปฏิบัติงานจิตอาสาในรูปแบบของเครือข่าย และสิ่งสำคัญต้องทำให้ประชาชนไว้วางใจในการได้มาร่วมงานกับเรา และเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นเสียก่อน หลังจากนั้นจึงได้แบ่งปันแนวความคิด อุดมการณ์ หรือเป้าหมายที่มีร่วมกัน ให้ผู้ที่มาเข้าร่วมรับรู้และสัมผัสได้ว่าองค์กรที่เข้ามาเป็นฝ่ายสนับสนุนหรือเครือข่ายในภาคส่วนอื่นๆ ไม่ได้รับประโยชน์จากงานจิตอาสาเลยแม้แต่น้อย หากแต่สิ่งที่ได้รับกลับมานั้น คือ ความไว้วางใจของประชาชน และเชื่อมั่นว่าประชาชนสามารถพึ่งพาอาศัยทหารได้จริง รวมถึงการสร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยตลอด การดำเนินงานรวมถึงในชีวิตประจำวันด้วย ที่สำคัญผลสำเร็จในมิติด้านจิตใจของประชาชน คือ ผู้ที่มาเป็นจิตอาสา นั้นได้รับความสุข และความรู้สึกที่ดีกลับไปหรือไม่ และเกิดแรงจูงใจที่อยากจะทำอีกหรือเปล่า รวมถึงแนวโน้มของการมีส่วนร่วมจากประชาชน ว่ามีแนวโน้มที่มากขึ้นในแต่ละครั้ง มากน้อยเพียงใด เพราะการเป็นผู้ให้ควรได้รับกำลังใจที่ดีเสียก่อน หลังจากนั้นจึงอยากจะชักชวนให้ผู้อื่นมาเข้าร่วมด้วย หากทำแล้วดี ทำแล้วมีความสุข ก็อยากจะบอกต่อสิ่งดีๆ เหล่านั้นให้ผู้อื่นได้รับรู้ และได้รับความรู้สึกเช่นนั้นบ้าง เป็นการส่งต่อเพื่อให้แบบไม่มีสิ้นสุด

รายการอ้างอิง

- ก๊วยยัง. เมื่องานจิตอาสาคือยารักษาโรคร้าย. (2554). [ออนไลน์]. <https://highlight.kapook.com/view/56399>. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2561.
- เครือข่ายจิตอาสา. (2558). การทำงานอาสาสมัคร เส้นทางสู่การสร้างความเป็นพลเมืองของนักเรียน. [ออนไลน์]. <http://www.volunteerspirit.org/?p=24743>. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2561.
- เครือข่ายจิตอาสา. รายงานการประชุมระดับชาติด้านการอาสาสมัครครั้งที่ 2. การนำเสนอสถานการณ์อาสาสมัครจากประเทศต่างๆ. วันพฤหัสบดีที่ 29 กันยายน 2559.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์ (1991)
- เดิมแท้ ขาวหินฟ้า. (2548). *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศได้ทุกวัน*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ธัญลักษณ์ ศรีสง่า. (2560). จิตวิวัฒน์ : จิตอาสาข้ามพรมแดน. [ออนไลน์]. https://www.matichon.co.th/columnists/news_693799. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2561.
- นโยบายกองทัพเรือ ประจำปีงบประมาณ 2561 และนโยบายผู้บัญชาการทหารเรือ ประจำปีงบประมาณ 2561.
- เพชรภี ปิ่นแก้ว. (2554). *จิตอาสา สร้างสุขง่ายๆ แค่ลงมือทำ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส.เอเชีย เพลส (1989) จำกัด.
- มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวันในประเทศไทย. (มปป). *ฉือจี้: โมเดลจิตอาสาเพื่อการพัฒนามนุษย์*.
- วรุฒิ โรมรัตนพันธ์. (2548). *ทุนทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- สถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม (State of Knowledge of Social Network Concept). (2551). [ออนไลน์]. <https://www.kroobannok.com/4252>. สืบค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2561.
- สายฝน สุเอียนทรเมธี (2558). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง ทุนทางสังคมกับการปฏิรูปประเทศไทย. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *เครือข่าย*. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สฤช ผาอาจ และมนตรี กรรพุมมาลย์ (2559). พลวัตการจัดการทุนทางสังคมในชุมชนต่างศาสนา: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. *วารสารพัฒนาสังคม ปีที่ 18 ฉบับที่ 1/2559*
- อายุทธ เนติธนากุล และโยธิน แสงวงดี. (2547). แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนในมิติพลวัตทางประชากร ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์และองค์ความรู้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2547*.
- อารีย์ ธวัชพัฒนานันท์. (2553) *แนวทางการเสริมพลังอำนาจแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดสมุทรสาคร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.